

20. října 2021

Otevřený dopis u příležitosti zasedání Evropské rady ve dnech 21. a 22. října 2021:

Panu prezidentu Rumenu Radevovi
Bulharsko

Panu předsedovi vlády Andreji Babišovi
Česká republika

Panu předsedovi vlády Viktoru Orbánovi
Maďarsko

Panu předsedovi vlády Mateuszovi Morawieckému
Polsko

Panu předsedovi vlády Florinovi Cîțovi
Rumunsko

Panu předsedovi vlády Eduardovi Hegerovi
Slovensko

Vážený pane prezidente,
vážený předsedové vlád,

před zasedáním Evropské rady ve dnech 21.–22. října 2021, během něž budete jednat o současném problému vzrůstajících cen energií, vás jakožto organizace občanské společnosti regionu střední a východní Evropy vyzýváme, abyste navýšili ambice vnitrostátních cílů v oblasti klimatu a urychlili transformaci energetiky tím, že plně využijete potenciálu energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie v našich zemích. Ještě nikdy dříve nebyla potřeba snížit spotřebu energie tak naléhavá jako nyní. Stejně nutné je rovněž rozšířit využití udržitelných a obnovitelných zdrojů energie, jako jsou solární, větrná geotermální. Ty nám poskytují reálná východiska pro řešení klimatické krize, zároveň jsou také řešením současné krize v oblasti fosilních paliv, která zdražuje ceny energií. Rádi bychom vás vyzvali k tomu, abyste našim občanům zajistili cenově dostupnou energii z obnovitelných zdrojů, a to s ohledem na společenské, hospodářské i enviromentální cíle.

Poslední zveřejněná přelomová zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) jasně říká, že čelíme klimatické krizi. V létě jsme v Evropě na vlastní kůži zaznamenali dramatické vlny veder a povodně, které si vyžádaly mnoho životů. Zelená dohoda pro Evropu a balíček návrhů „Fit for 55“¹ jasně udávají strategický směr pro transformaci hospodářství a energetických systémů v našich zemích. Země střední a východní Evropy však nevykazují v

¹Aby však EU splnila svůj závazek vycházející z Pařížské dohody omezit nárůst globální teploty na 1,5 °C, je třeba celkovou ambici balíčku „Fit for 55“ ještě navýšit: <https://caneurope.org/press-release-fit-for-55-climate-energy-eu-commission-package>

oblasti klimatu a strategií energetické transformace dostatečně velké ambice. Místo toho, aby naplno využily potenciálu energetické účinnosti a energie z obnovitelných zdrojů, se vydávají do slepých uliček fosilních plynů a jaderné energie. Rostoucí investice, které tyto země vkládají do plynové infrastruktury, brzy vytvoří uvízlá aktiva, za což v konečném důsledku zaplatí sami občané. Takováto závislost mimo jiné oslabuje energetickou bezpečnost regionu a vystavuje jak lidi, tak průmyslový sektor rizikům souvisejícím s volatilitou cen fosilních paliv, jíž jsme v této době svědky po celé Evropě.

Stoprocentně obnovitelný, decentralizovaný a vysoce účinný energetický systém představuje jediný způsob, jak dosáhnout prosperující a udržitelné ekonomiky a zdravějšího životního prostředí a zároveň vytvořit na místní úrovni pracovní místa s vysokou přidanou hodnotou, zajistit větší energetickou nezávislost a zmírnit energetickou chudobu². Systém založený na obnovitelné energii udrží peníze spotřebitelů v regionálních ekonomikách namísto toho, aby je museli utratit za dovoz uhlí a plynu, a tím ochrání jejich kupní sílu. Členské státy střední a východní Evropy disponují mnohem většími národními potenciály obnovitelné energie, než jaké uvádějí ve svých plánech a strategiích (např. ve vnitrostátních plánech v oblasti energetiky a klimatu či dlouhodobých strategiích)³.

Země střední a východní Evropy by měly předsedat na obnovitelné zdroje energie a stát se v tomto směru evropskými šampiony tím, že si pro všechny hospodářské strategie a energetické politiky stanoví zásadu „energetická účinnost na prvním místě“ jako horizontální cíl a že naplno využijí potenciálu energie ze snadno dostupných místních obnovitelných zdrojů⁴. Díky tomu vzniknou obrovské příležitosti a výhody pro naše společnosti, hospodářství a životní prostředí:

- 1. Posílí to energetickou bezpečnost. Nejenže může energie z obnovitelných zdrojů nahradit dovážená fosilní paliva velmi rychle a při nízkých nákladech, ale vzhledem k rostoucí poptávce po energiích v sousední západní Evropě s sebou přináší také důležitý potenciál pro vývoz. Distribuované zdroje obnovitelné energie snižují riziko potenciálních výpadků, dávají kontrolu nad výrobou energie místním komunitám a pomáhají jim z celého procesu těžit přímo.
- 2. Přinese to hospodářské výhody. Investice do udržitelné energie z obnovitelných zdrojů podporují nárůst konkurenceschopnosti, jelikož solární a větrná energie pochází z nejlevnějších zdrojů nezávislých na trhu s palivy. Zároveň také zlevňuje skladování energie a přibývá jeho možností. Přechod na obnovitelnou energii kromě přímých úspor nákladů na energii výrazně sníží i externí náklady v oblasti životního prostředí a veřejného zdraví, které vznikají v důsledku užívání fosilních paliv. Dále také přispěje k

² V dnes zveřejněné výzvě k jednání požaduje evropská odnož sítě nevládních organizací Climate Action Network (CAN) Europe rychlejší, spravedlivější a udržitelnou transformaci energetiky na 100% obnovitelnou energii do roku 2040 a naléhavě vyzývá vlády členských států EU k udržitelnému růstu nebývalých rozměrů v oblasti solární a větrné energie. Tiskovou zprávu naleznete [zde](#) a text výzvy [zde](#).

³ Existuje několik studií, které znázorňují potenciál obnovitelných energií v jednotlivých zemích střední a východní Evropy. Pro informace o Bulharsku čtěte prosím: <https://csd.bg/publications/publication/wind-power-generation-in-bulgaria/>, https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2020_05/SEE-Coal-Exit_WEB.pdf; o Česku: <https://www.komoraoze.cz/?fullpage=1&clanek=186>; o Polsku: <https://instrat.pl/en/res-potential/>; o Rumunsku: <https://bankwatch.org/publication/the-romanian-renewable-energy-sector-a-potential-still-untapped/>;

o Maďarsku: <http://munkacsy.web.elte.hu/ERRE%20VAN%20ELORE%201.2x.pdf>

⁴ V oblasti střední a východní Evropy už nyní existuje spousta podnětných iniciativ: <https://caneurope.org/campaigns/renewables>

vytváření kvalitních pracovních míst zejména ve venkovských oblastech a okrajových regionech.

- 3. Postaví to do středu transformace energetiky občany. Zapojení lidí do procesu transformace, jako jsou tzv. prozumenty (spotřebitelé, kteří jsou zároveň producenty), členové energetických komunit či investoři, je naprosto zásadní a mělo by být silně podporováno. Vytvoření správných předpisových a finančních rámců pro rozvoj oblastí komunitní energie a samovýroby povede ke spravedlivé transformaci, která je prospěšná pro všechny, a tím k vybudování energetické bezpečnosti odzdoła nahoru.

A proto na vás apelujeme, abyste:

- výrazně snížili spotřebu energie, rychle ukončili používání fosilních paliv (uhlí nejpozději do roku 2030 a plyn do roku 2035) a pokryli zbývající poptávku po energiích udržitelnou energií z obnovitelných zdrojů za pomoci různých technologií pro skladování energie. Těžba uhlí by měla být utlumena a rovnou nahrazena obnovitelnými zdroji energie bez uchylování se k falešným řešením typu tzv. přechodných paliv, jako jsou plyn či drahé, neprokázané nebo nebezpečné technologie jako zachycování a ukládání uhlíku nebo jaderná energie. Role vodíku – který by měl být vyráběn pouze z obnovitelných zdrojů – by neměla být přeceňována a tento zdroj by měl být vyhrazen pro odvětví, v nichž je snižování emisí obtížné, mezi něž patří ocelářský a chemický průmysl, letecký průmysl, lodní přeprava na dlouhé vzdálenosti a těžká nákladní silniční doprava;
- vyslali podnikům správné cenové signály. Dotace škodlivé pro životní prostředí a dotace na fosilní paliva je třeba ukončit, externí náklady je nutno internalizovat a náklady vzniklé v důsledku nečinnosti je také třeba zohlednit;
- zavedli náležité politiky a regulační opatření s menší administrativní zátěží a adekvátním financováním s cílem dosáhnout stoprocentně obnovitelné, udržitelné a spravedlivé energetické budoucnosti, jež bude prospěšná pro místní komunity a ochrání biologickou rozmanitost. Klíčem k dosažení zmíněného je kombinace řádné správy věcí veřejných, dialogu a zapojení veřejnosti.

V zájmu této tolik potřebné a bezodkladné transformace energetiky potřebujeme, abyste využili příležitosti a zavedli právní a finanční rámce, které různým aktérům umožní stát se aktivními účastníky tohoto procesu. A potřebujeme také, aby všichni táhli za jeden provaz. Aby bylo možné naplno využít potenciál obnovitelné energie v regionu, musí se do procesu zapojit podniky veřejné i soukromé, jakož i jednotlivé domácnosti a místní aktéři. Financování je již k dispozici: dostupné prostředky z fondů EU by měly přímo přispět k inkluzivní spravedlivé transformaci a přechodu na obnovitelné zdroje energie podpořeném silnými opatřeními v oblasti energetické účinnosti a různými technologiemi pro skladování energií. Naše společnosti jsou na tuto změnu připravené – je zjevné, že lidé v našich zemích chtějí více větrné a solární energie. Byť je to možná překvapivé, patří podle průzkumu ⁵ provedeného letos na podzim společností YouGov v 10 zemích Evropy obyvatelé zemí střední a východní

⁵ <https://europeanclimate.org/resources/europeans-support-new-wind-and-solar-projects-in-their-local-area/>, není-li zmíněno jinak, všechny údaje o hlasování pochází od společnosti YouGov Plc. Celková velikost vzorku činila 10 547 dospělých. Práce v terénu byla provedena ve dnech 24.9.–6.10. 2021. Průzkum byl proveden online. Hodnoty jsou vážené a reprezentativní pro všechny dospělé (nad 18 let věku) ze Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Francie, Itálie, Německo, Rumunsko, Bulharsko, Řecko, Polsko, České republiky a Španělska.

Evropy mezi největší podporovatele nových projektů větrné a solární energie v oblastech, kde žijí. Průzkum rovněž ukázal, že lidé v těchto zemích jsou silným zastáncem názoru, že by jejich vlády měly v boji proti klimatické krizi činit více.

S úctou,

Danita Zarichinova, Ivaylo Popov, Za Zemiata, Bulharsko
Barbora Urbanová, Centre for Transport and Energy, Česká republika
Wojciech Szymalski, Foundation Institute for Sustainable Development, Polsko
András Lukács, Clean Air Action Group, Maďarsko
Valentin Sălăgeanu, Greenpeace, Rumunsko
Katarina Jurikova, Greenpeace, Slovensko

Jménem 41 organizací z Bulharska, České republiky, Maďarska, Polska, Rumunska a Slovenska. Seznam signatářů otevřeného dopisu:

Bulharsko

- EA Za Zemiata - Friends of the Earth Bulgaria - Екологично сдружение "За Земята"
- Greenpeace Bulgaria - Грийнпийс - България

Česká republika

- Centre for Transport and Energy - Centrum pro dopravu a energetiku
- Zygón
- Society for Sustainable Living/Czech Republic - Společnost pro trvale udržitelný život
- Calla - Association for Preservation of the Environment - Calla - Sdružení pro záchranu prostředí
- Ecumenical Academy - Ekumenická akademie
- NESEHNUTI (Independent Social Ecological Movement)
- Greenpeace Czechia - Greenpeace Česká republika
- Czech Environmental Partnership Foundation - Nadace Partnerství
- Ecological Institute Veronica - Ekologický institut Veronica (ČSOP)

Maďarsko

- Clean Air Action Group - Levegő Munkacsoport
- Energiaklub
- NSC-Friends of the Earth Hungary - MTVSZ
- WWF Hungary - WWF Magyarország

Polsko

- Ecological Assotiation EKO-UNIA - Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA
- Institute for Sustainable Development Foundation - Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju
- Development YES - Open-pit mines NO Foundation - Fundacja "Rozwój TAK - Odkrywki NIE" (RT-ON)
- Polish Ecological Club Mazovian Branch - Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki
- The Alliance of the Associations Polish Green Network - Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
- BOMIASTO - Stowarzyszenie BOMIASTO
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne "Wspólna Ziemia"
- Greenpeace Poland - Fundacja Greenpeace Polska
- WWF Poland - WWF Polska

Rumunsko

- Greenpeace Romania - Greenpeace România
- Bankwatch Romania - Bankwatch România

- 2 Celsius
- Romania in Transition - România în Tranzitie
- Permaculture Research Institute of Romania - Institutul de Cercetare în Permacultura din România
- Reteaua.org

Slovensko

- Center of Environmental Activities - Centrum environmentálnych aktivít
- Eviana - Eviana
- Centre for sustainable alternatives (CEPTA) - Centrum pre trvaloudržateľné alternatívy (CEPTA)
- Greenpeace Slovakia - Greenpeace Slovensko
- Slovak Climate Initiative - Slovenská klimatická iniciatíva
- Extinction Rebellion Slovakia - Extinction Rebellion Slovensko
- Raptor Protection of Slovakia - Ochrana dravcov na Slovensku
- Tatra Civic Association - Občianske združenie TATRY
- Concerned mothers - Znepokojene matky
- SOSNA association - SOSNA o.z.
- Nestrácajme čas